

Bifolium

Nieuws over handschriften en oude drukken

ISSN: 0920-9360

Redactie: p/a Vakgroep Mediaevistiek, Rijksuniversiteit Groningen, Postbus 716, 9700 AS Groningen NL

23

APRIL 1994

Ter inleiding

In de aankomende tijd zijn diverse exposities aanbevelenswaard. In Antwerpen en Brugge wordt in aparte gelegenheden aandacht geschonken aan ontstaan en functie van handschriften en drukwerk uit de regio. De Koninklijke Bibliotheken in Brussel en Den Haag evenals de Universiteit van Antwerpen zullen een deel van hun schatten tonen. Heel bijzonder is de expositie in de Bibliotheca Wittockiana (Brussel) waar de kring rond Jakob Krause (* ca. 1530/1) aan de hand van veel Oostduits materiaal wordt belicht; deze binder wordt geacht de combinatie te hebben gelegd tussen de laatgotische en renaissance-motieven. Voorts wordt op vele plaatsen de cartograaf Gerard Mercator herdacht.

Niet onopgemerkt mag blijven dat in het afgelopen half jaar twee boekhistorische verenigingen zijn opgericht. De een is op (Noord-)Nederlandsedrukken gericht, de ander is internationaal opgezet en op het middeleeuwse boek en schrift georiënteerd (zie onder VARIA).

TENTOONSTELLINGEN

AMSTERDAM Universiteitsbibliotheek: Maria Tesselschade en haar literaire vrienden. 25 maart - 20 mei 1994. Met catalogus.

AMSTERDAM Universiteitsbibliotheek: Frederick de Wit (1629/30 - 1706). 23 september - 4 november 1994. Tentoonstelling over drukker van kaarten en atlassen, n.a.v. restauratie wandkaarten. Met catalogus.

ANTWERPEN Centrale Bibliotheek der UFSIA: Pampiere wereld: preciosa Neerlandica uit het bezit van de Universiteit Antwerpen. 29 augustus - 1 oktober 1994. Met catalogus (zie HENDRICKX).

ANTWERPEN Museum Plantin-Moretus: Gerard Mercator en de geografie in de Zuidelijke Nederlanden (16de eeuw). 30 april - 24 juli 1994. Met catalogus.

ANTWERPEN Museum Plantin-Moretus: Antwerpen, dissident typografisch centrum in de 16de eeuw. De rol van de Antwerpse drukkers in de godsdienststrijd in Engeland. Najaar 1994 (ca. oktober).

BRUGGE Kredietbank (Steenstraat): Hoogtepunten van de Brugse drukunst. 23 september - 2 november 1994.

BRUGGE Openbare bibliotheek 'De Biekorf': De middeleeuwse handschriften van Ter Doest. 17 mei - 30 juni 1994. In de reeks 'schatten uit de Biekorf' wordt een dertigtal handschriften uit deze belangrijke cisterciënzer abdij getoond (vgl. publikatie HOSTE).

BRUSSEL Algemeen Rijksarchief: Geschiedenis van de loterij in onze gewesten. 21 april - 25 juni 1994.

BRUSSEL Bibliotheca Wittockiana (Bemelstraat 21): Duitse boekbanden uit de renaissance rond Jakob Krause, hofboekbinder van Keurvorst August 1 van Saksen. 12 maart - 23 april 1994. Met catalogus (zie RABENAU). Tentoonstelling nadien in Leipzig (11 mei - 29 juni) en Stuttgart.

BRUSSEL Koninklijke Bibliotheek Albert 1: 'Hoe een boek gebonden wordt' (voorl. titel). Begin juli - medio september 1994. Ingericht door de Educatieve Dienst.

BRUSSEL Koninklijke Bibliotheek Albert 1: Het landjuweel van 1561 (werktitel). 29 september - eind oktober 1994.

BRUSSEL Koninklijke Bibliotheek Albert 1: Gerard Mercator: van zeevaarders tot ruimtevaarders. 9 december 1994 - 7 januari 1995.

DEN HAAG Museum Meermanno-Westreenianum: Kunstenaarsboeken. Tussen traditie en experiment. 8 april - 4 juni 1994. Met geïllustreerd vouwblad.

DEN HAAG Museum Meermanno-Westreenianum: 'Die 't leest of besiet'. Honderd hoogtepunten uit de Koninklijke Bibliotheek. 18 juni - 31 augustus 1994. Met catalogus (zie VAN DRIMMELEN).

Bindwerk van Caspar Meuser (Dresden, vóór 1585). Dresden, Sächsische Landesbibliothek, KA 575. Te zien in BRUSSEL.

DEN HAAG Museum Meermanno-Westreenianum: Kalligrafie en Gerard Mercator. 12 september - 29 oktober 1994. Tentoonstelling in het kader van het Mercatorjaar. Met catalogus.

LEUVEN Predikherenkerk: Eenheid op papier: de Nederlanden in kaart van Keizer Karel tot Willem 1. 5 oktober - 4 december 1994.

LONDEN The Royal Academy: Italian Renaissance manuscripts, ca. 1450 - ca. 1550. 28 oktober 1994 - 22 januari 1995. Met catalogus.

MALIBU J. Paul Getty Museum: Fouquet's Century: Transformations in French Painting 1415-1530. 26 april - 10 juli 1994.

MONTECASSINO Abbazia: Recitare la devozione. 18 mei - 31 augustus 1994. Tentoonstelling rond 'exultet'-rollen.

Antonius de heremiet door duivels belaagd. Gekleurde houtsnede, ca. 1490. Liège, Bibliothèque de l'Université, Ms. 39, schutblad. Te zien in UTRECHT.

SINT-NIKLAAS Stedelijk Museum: Sterren in beelden: astrologie in de eeuw van Mercator. 5 februari - 6 juni 1994. Met catalogus.

UTRECHT Rijksmuseum het Catharijneconvent: Duivels en Demonen. 27 maart - 26 juni 1994. Met catalogus.

NIEUWE EN AANGEKONDIGDE LITTERATUUR

ARBOUR, Roméo Un éditeur d'oeuvres littéraires au XVIIe siècle, Toussaint Du Bray (1604-1636). Genève: Droz, 1992. 400 pp., ills. Fr. s. 60. Monografie over een van actiefste uitgeverij te Parijs.

AVRIL, François & Nicole Reynaud Les manuscrits à peintures en France, 1440-1520. Paris: Flammarion / Bibliothèque Nationale, 1993. 439 pp., ills. (ook kleur), regs. ISBN (BN-editie) 2 7177 1900 8 (ing.), 2 7177 1901 6 (geb.), FF 350 en FF 590. Fraai overzicht van belangrijkste centra van boekverlichting; catalogus bij tentoonstelling (zie Bif. 22).

BEIT-ARIÉ, Malachi Hebrew manuscripts of East and West. Towards a comparative codicology. London: British Library, 1993. (= Panizzi lectures 1992). XIV + 124 pp., ills. (deels kleur). ISBN 0 7123 0306 5. £ 16. Aantrekkelijk verzorgd, stimulerend boek over rol van hebreeuwse boekproductie in de Middeleeuwen.

BEGHEIJN S.J., Paul Welke eene kinderkennis! Het Nijmeegse jeugdboek 1810-1910. Nijmegen: Nijmeegs Museum 'Commanderie van Sint-Jan', 1993. (= De grafische verzamelingen in het Nijmeegse Museum 'Commanderie van Sint-Jan', 2). 40 pp., ills. ISBN 9 0682 9049 5. f 7,50.

BERKVEN-STEVELINCK, C. & A.Th. Bouman (eds.), Miscellanea Gentiana. Een bundel opstellen aangeboden aan J.J.M. van Gent bij zijn afscheid als bibliothecaris der Rijksuniversiteit Leiden. Leiden: Brill / Universitaire Pers, 1993. XXIV + 318 pp., ills. ISBN 9 0742 0404 x. f 62,50.

BIBLIOGRAFIA dei manoscritti in scrittura Beneventana (BMB). Roma: Viella, 1993. 318 pp. Lit. 50.000. Eerste deel van bibliografisch jaarboek, bedoeld als regelmatig aanvulling op studies van E.A. Lowe en Virginia Brown.

BILLER, Peter & Anne Hudson (eds.) Heresy and Literacy, 1000-1530. Cambridge: CUP, 1994. (= Cambridge Studies in Medieval Literature, 23). ca. 328 pp., ills. ISBN 0 5214 1979 4. (geb.) £ 37,50. Studies over de relatie tussen geletterdheid en heterodoxie.

BISCHOFF, Bernhard Manuscripts and Libraries in the Age of Charlemagne. Transl. Michael M. Gorman. Cambridge: CUP, 1994. (= Cambridge Studies in Palaeography and Codicology, 1). ca. 220 pp., ills. ISBN 0 5213 8346 3. (geb.) £ 40. Zeven 'klassieke' artikelen vertaald en gebundeld.

BOEKEN in de late Middeleeuwen. Verslag van de Groningse Codicologendagen 1992. Jos.M.M. Hermans & Klaas van der Hoek (eds.). Groningen: Forsten, 1993. (= Boekhistorische Reeks, 1). 382 pp., ills., regs. ISBN 9 0698 0068 3. f 75. Bestandsopname van boekhistorisch onderzoek, verdeeld in drie onderdelen: wisselwerkingen tussen handschrift en druk, lopend onderzoek en ontsluitingsprojecten.

VAN BOHEEMEN, Petra & Paul Dirkse Duivels en demonen. 136 pp., ills. f 25. Catalogus bij gelijknamige tentoonstelling (zie Utrecht).

BOWMAN, Alan K. & Greg Woolf (eds.) Literacy and Power in the Ancient World. Cambridge: CUP, 1994. ca. 288 pp., ills. ISBN 0 5214 3369 x. (geb.) ca. £ 37.50. Studies over tijdvak van 600 vóór tot 800 na Christus.

BRANDT, Michael & Arne Eggebrecht (eds.) Bernward von Hildesheim und das Zeitalter der Ottonen. Katalog-Handbuch. Mainz: Von Zabern, 1993. 524 + 645 pp., ills. (grotendeels in kleur). ISBN 3 8053 1567 8. DM 158. Zeer verzorgde uitgave bij tentoonstelling in Hildesheim, zie Bif. 22).

CAO, G.M. e.a., eds. Catalogo di manoscritti filosofici nelle biblioteche Italiane. Vol. 7: Novara, Palermo, Pavia. Firenze: Olschki, 1993. (= Corpus philosophorum Medii Aevi, Subsidia, 8). XXII + 320 pp. ISBN 8 8222 4061 8. Lit. 95.000.

CARLSON, David R. English humanist books. Writers and Patrons, manuscripts and print, 1475-1525. Toronto: University of Toronto Press, 1993. ca. 304 pp., ills. ISBN 0 8020 2991 6. \$ 45.

CECCANTI, M. & M.C. Castelli (eds.) Il codice miniato. Rapporto tra codice, testo e figurazione. Atti del III congresso di storia della miniatura. (= Storia della miniatura, 7). Firenze: Olschki, 1992. XIV + 484 pp., 332 ills. (deels kleur). ISBN 8 8222 4004 9. Lit. 275.000.

CHAZELLE, Celia M. (ed.) Literacy, politics and artistic innovation in the early medieval West. Papers delivered at 'a symposium on Early Medieval Culture, Bryn Mawr College, Pennsylvania'. University Press of America, 1992. 146 pp. ISBN 0 8191 8562 0 (geb.), 0 8191 8563 9 (ing.) £ 33,50 en £ 16,50.

COCKX-INDESTEGE, E. Andreas Vesalius. A Belgian Census: Contribution towards a New Edition of H.W. Cushing's Bibliography. Leuven-Parijs: Peeters, 1993. (= Monografieën van de Koninklijke Bibliotheek Albert I, B 81). ca. 150 pp., ills. ISBN 9 0663 7046 7. BEF 1200. Aanvulling op standaard-bibliografie door Harvey Cushing (1962), maar ook als coherente catalogus van alle uitgaven van voor 1830 in Belgische bezit, inclusief exemplaar-gegevens. Zeven registers.

COPPENS, Christian Reading in Exile. The libraries of John Ramridge († 1568), Thomas Harding († 1572) & Henry Joliffe († 1573), recusants in Louvain. Cambridge: LP Publications, 1993. (= Libri pertinentes, 2). XVIII + 232 pp., ills., regs. ISBN 0 9518 8111 6. £ 7 (plus p&p).

DEFOUR, Henri & W.C.M. Wüstefeld (eds.) L'art en Hollande au temps de David et Philippe de Bourgogne. Trésors du musée national Het Catharijneconvent à Utrecht. Zwolle: Waanders, 1993. 144 pp., ills. (deels kleur). ISBN 9 0663 0452 9. f 59,50 / BEF 1200. Catalogus bij tentoonstelling in Parijs en Dijon (zie Bif. 22).

DEPUYDT, L. Catalogue of Coptic Manuscripts in the Pierpont Morgan Library. I: Text, II: Album of Photographic Plates. 832 & XXXVII + 468 pp. Leuven-Parijs: Peeters 1993 (= Corpus of Illuminated Manuscripts, 4-5). BEF 3600 + 3600. Ontsluit de grootste en in bepaalde opzichten belangrijkste collectie koptische handschriften.

VAN DRIMMELEN, Wim e.a. (eds.) 'Die 't leest of besiet'. Honderd hoogtepunten uit de Koninklijke Bibliotheek. Zwolle: Waanders, 1994. 224 pp., 100 ills. (in kleur). ISBN 9 0663 0457 x. f 59,50. Catalogus in Nederlands en Engels bij tentoonstelling (zie DEN HAAG).

ELKHADEM, Hossam e.a. Andreas Vesalius. Experiment en onderwijs in de anatomie tijdens de 16de eeuw. Brussel: Koninklijke Bibliotheek Albert I, 1993 (= Catalogi van tentoonstellingen in de KB Albert I,

c 242). xv + 180 pp., ill. (deels kleur). ISBN 9 0663 7093 9. Catalogus bij tentoonstelling herfst 1993 (Zie Bif. 22).

FOOT, Mirjam M. *Studies in the History of Bookbinding*. Aldershot: Scolar, 1993. xv + 467 pp., ill. ISBN 0 8596 7935 7. Een bundeling van 64 artikelen, door registers op binder en eigenaar ontsloten.

GAMESON, Richard (ed.) *The Early Medieval Bible. Its production, decoration and use*. Cambridge: CUP, 1994. (= Cambridge Studies in Palaeography and Codicology, 2). ca. 266 pp., ill. ISBN 0 5214 4540 x. (geb.) £ 40. Elf studies, van late Oudheid tot de dertiende eeuw.

GOUDRIAAN, Koen (e.a., eds.) *Een drukker zoekt publiek. Gheraert Leeu te Gouda 1477-1484*. Delft: Eburon, 1993 (te bestellen bij Oudheidkundige kring 'die Goude', Vlietenburg 32, NL-2804 WT Gouda). vi + 269 pp., ill. ISBN 9 0516 6344 7. f 32,50. Plaatst Leeu in context; bevat ook fondscatalogus voor betreffende periode.

GRACIOTTI, Sante *Il libro nel bacino Adriatico (secc. XV-XVIII)*. Florence: Olschki, 1992. (= *Civiltà veneziana*, 44). xiv + 226 pp., ill. ISBN 8 8222 4009 x. Lit. 50.000.

HAY, L. (ed.) *Les manuscrits des écrivains*. Parijs: CNRS / Hachette, 1993. 263 pp., ill. ISBN 2 2710 5057 1 (CNRS), 2 0102 1090 5 / 23.67.4963. 01.7 (Hachette). FF 399.

HENDRICKX, Frans, m.m.v. Hubert Meeus en Piet Couttenier (eds.) *Pampiere wereld: Preciosa Neerlandica uit het bezit van de Universiteit Antwerpen*. Leuven: Peeters, 1994 (= *Miscellanea Neerlandica*, 11). ca. 160 pp., ill. ca. BEF 900.

HOFTIJZER, P.G. *De zeis in andermans koren. Over nadruk in Nederland tijdens de Republiek*. Amsterdam: Vakgroep boek-, bibliotheek- en informatiewetenschap, 1993. (= BBI-reeks, 4). 25 pp. ISBN 9 0744 5104 7. f 10. Inaugurale rede, uitgesproken bij benoeming tot bijzonder hoogleraar in de geschiedenis van uitgeverij en boekhandel.

HOREMANS, Jean-M. *Het Missaal van Matthias Corvinus & de Renaissance in Hongarije*. Brussel: Koninklijke Bibliotheek Albert I, 1993.

(= *Dossiers van de KB Albert I*, 1). 103 pp., ill. ISBN 9 0663 7047 5. BEF 400. Zeer verzorgde uitgave over inhoud en restauratie van dit meesterwerk van miniaturist Attavante (Firenze, 1485-1487), bestemd voor Corvinus, in latere tijd gebruikt bij de eedaflegging van de opeenvolgende landvoogden van de Nederlanden.

HOSTE O.S.B., Anselm *De handschriften van Ter Doest*. Steenbrugge: Sint-Pietersabdij, 1993. ill. Geen ISBN. (tijdens tentoonstelling te BRUGGE: BEF 1450).

ILLUMINATED Manuscripts in Dutch collections. (Preliminary precursor, part 2-3). Edited by A.W. Bijvanck Genootschap. Den Haag: Koninklijke Bibliotheek, 1993. 119 pp. ISBN 9 0625 9114 0. f 10. Behandelt Amsterdam, Universiteitsbibliotheek; Deventer, Stads- of Atheneumbibliotheek; Groningen, Universiteitsbibliotheek; Nijmegen, Universiteitsbibliotheek; Weert, Bibliotheek der Minderbroeders.

INVENTARIS van de Handschriften van de Koninklijke Bibliotheek, Deel 2 (kastnummers 71-72). Klaas van der Hoek, Toine Sterk, Ed van der Vlist (eds.). Den Haag: Koninklijke Bibliotheek, 1993. 201 pp. ISBN 9 0625 9114 0. f 20.

IRBLICH, Eva (mit einem Beitrag von Herwig Wolfram). *Karl der Grosse und die Wissenschaft*. Wenen: Österreichische Nationalbibliothek, 1993. 131 pp., ill. ISBN 3 0100 0014 6. öS 200 (plus öS 50 porto). Aantal top-handschriften becommentarieerd en in (wisselend uitgevallen) kleur afgebeeld. Catalogus bij tentoonstelling in Wenen (zie Bif. 22).

IRVINE, Martin *The making of textual culture. 'Grammatica' and literary theory, 350-1100*. Cambridge: CUP, 1994. (= Cambridge Studies in Medieval Literature, 19). ca. 612 pp., ill. ISBN 0 5214 1447 4. (geb.) £ 40.

MARROW, James & François Avril *The Hours of Simon de Varie*. Londen: Thames & Hudson, 1994. 272 pp., ill. (deels kleur). ISBN 0 5000 9242 7. £ 65. Studies rond en gedeeltelijke facsimile van getijdenboek, o.m. door Jean Fouquet verlicht. Het werd in de 17de eeuw in drie delen gesplitst; thans bewaard in KB Den Haag en J. Paul Getty Museum in Malibu. Hier zijn alle geïllustreerde bladen in kleur afgebeeld.

NETZER, Nancy *Cultural interplay in the eighth century. The Trier Gospels and the making of a scriptorium at Echternach*. Cambridge: CUP, 1994. (= Cambridge Studies in Palaeography and Codicology, 3). ca. 282 pp., ill. ISBN 0 5214 1255 2. (geb.) £ 45.

De NOTTEBOHMZAAL. Boek en mecenaat. Antwerpen: Stad Antwerpen, 1993. (= *Publikaties Stadsbibliotheek*, 34-36). 311 pp., ill. ISSN 0 7741 88 x. BEF 450. Begeleidend boek bij tentoonstelling zomer 1993.

ORALITEIT en schriftcultuur. R.E.V. Stuip & C. Vellekoop (eds.) Hilversum: Verloren, 1993. (= *Utrechtse Bijdragen tot de Mediëvistiek*, 12). 206 pp. f 45.

OVERGAAUW, E.A. *Martyrologues manuscrits des anciens diocèses d'Utrecht et de Liège. Étude sur le développement et la diffusion du Martyrologue d'Usuard*. Hilversum: Verloren, 1993. (= *Middeleeuwse Studies en Bronnen*, 30). 1169 pp. (2 dln). ISBN 9 0655 0013 8. f 196.

PALMER, Nigel *Germany. Literary culture in the twelfth and thirteenth centuries. An inaugural lecture delivered before the University of Oxford on 4 March 1993*. Oxford: Clarendon, 1993. 24 pp. + 6 pl. £ 6,50. Behandelt de relatie tussen literaire en handschriftencultuur.

VAN DER PLOEG, Kees *Art, architecture and liturgy. Siena cathedral in the Middle Ages*. Groningen: Forsten, 1993 (= *Mediaevalia Groningana*, 11). xiv + 200 pp., ill. ISBN 9 0698 0063 2. f 60. Gaat ook uitgebreid in op de libri ordinarii van de dom van Siena.

VON RABENAU, Konrad unter Mitarbeit von Susanne Rothe & Andreas Wittenberg. *Deutsche Bucheinbände der Renaissance um Jakob Krause, Hofbuchbinder des Kurfürsten August I. von Sachsen*. Brussel: Bibliotheca Wittockiana, 1994. 115 pp., ill. ISBN 2 8730 5032 2. BEF 1000.

RAMAN, Anny & Eugène Manning (eds.) *Miscellanea Martin Wittek. Album de codicologie et de paléographie offert à Martin Wittek*. Louvain-Paris: Peeters, 1993 (= *Publication de Scriptorium, Volume hors série*). xvii + 375 pp., ill. ISBN 9 0683 1497 1. BEF 4500.

RENNER, Gerhard *Die Nachlässe in die Bibliotheken und Museen der Republik Österreich. Ausgenommen die Österreichische Nationalbibliothek und das Österreichische Theatermuseum*. Wenen: Böhlau, 1993 (= *Verzeichnis der schriftlichen Nachlässe in die Bibliotheken und Museen der Republik Österreich*, 1). ca. 580 pp. ISBN 3 2050 5519 5. öS 980 / DM 140.

RICHARDSON, Brian (ed.) *Print culture in Renaissance Italy. The editor and the vernacular text, 1470-1600*. Cambridge: CUP, 1994. (= *Cambridge Studies in Publishing and Printing History*, 8). Ca. 256 pp. ISBN 0 5214 2032 6. (geb.) ca. £ 35.

RUUSBROEC, de luister van Groenendaal. Met bijdragen van P. de Ridder e.a. Brussel: Gemeentekrediet, 1993. 84 pp., ill. ISBN 9 0506 6123 8. BEF 590.

Simon de Varie, afgebeeld in voor hem geproduceerd getijdenboek (Jean Fouquet, 1455). Malibu, J. Paul Getty Museum, 85.ML. 27, fol. 2r. Te zien in MALIBU.

SOETAERT, P. (ed.) Conserveringsbeleid papieren patrimonium. Antwerpen: Vlaamse vereniging voor Bibliotheek-, Archief en Documentatiewezen, 1993. 101 pp. ISBN 9 0726 7914 8.

SORGELOOS, Claude (ed.) Quatre siècles de reliure en Belgique 1500 - 1900. Brussel: Speeckaert, 1993. 404 pp., ill. Geen ISBN. BEF 2000.

STAHL, Irene Handschriften in Nordwestdeutschland. Aurich - Emden - Oldenburg. Wiesbaden: Harrassowitz, 1993. (= Mittelalterliche Handschriften in Niedersachsen. Kurzkatalog. Herausgegeben vom mediävistischen Arbeitskreis der Herzog August Bibliothek, 3). 305 pp., ill. (deels kleur). ISBN 3 4470 3457 2. Behandelt vrijwel onbekende collecties in Noord Duitsland; bevat ook allerhande voor de Nederlanden interessante gegevens.

TEROL, Ana Gisbert & Mª Lutgarda Ortells Pérez Catálogo de obras impresas en el siglo XVI de la Biblioteca General e Histórica de la Universitat de Valencia. Vol. I: A - LL. Valencia: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1992. xx + 733 pp., ill. ISBN 8 4789 0979 6 (alleen deel 1; geheel - 0978 8). Bevat bibliografie en exemplaargegevens.

Maria TESSELSCHADE en haar literaire vrienden. Amsterdam: La bocca piena, 1994. niet gepagineerd, ill. ISBN 9 0612 5392 6. f 19,50.

TSCHICHOLD, Jan Vormveranderingen van het &-teken. In een hedendaagse context. Amsterdam: De Buitenkant, 1993. 72 pp., ill. ISBN 9 0703 8646 1. f 42,50. Vertaling door Huib van Krimpen van een uit 1952 stammende studie over de geschiedenis van de &-ligatuur. Met aanvullingen en 'persoonlijke visies' van hedendaagse Nederlandse typografen.

VANWYNGAERDEN, Frans (ed.) 25 jaar maecnaat van de Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek Albert I. Brussel: KB Albert I, 1994. 104 pp., ill. ISBN 9 0663 7049 1. ca. BEF 300.

VAN DER VEN, Jeroen M.M. Over Brabant geschreven: handschriften en archivalia in de Tilburgse Universiteitsbibliotheek. 1: Middeleeuwse handschriften en fragmenten; 2: Jonge handschriften en archivalische bronnen. Leuven: Peeters, 1994. (= Miscellanea Neerlandica, 8-9). resp. XIV + 210 en XIV + 519 pp., ill. ISBN 9 0683 1568 4, resp. 9 0683 1567 6.

f 165. Catalogus van de verzameling van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, te weten 57 middeleeuwse handschriften en fragmenten en 561 nummers uit recentere tijd alsmede het archiefmateriaal.

VIFENTWINTIG jaar aanwinsten 1969 - 1994. Dossier (...) tentoonstelling (...) Koninklijke Bibliotheek Albert I van 18 februari tot 19 maart 1994. Brussel: KB Albert I, 1994. 84 pp., ill. ISBN 9 0663 7048 3. BEF 200.

VRIES, O. Naar ploeg en koestal vluchtte Uw taal. De verdringing van het Fries als schrijftaal door het Nederlands (tot 1580). Ljouwert/Leeuwarden: Fryske Akademy, 1993. (= Fryske histoaryske rige, 9). 261 pp., ill. ISBN 9 0617 1772 8. f 50,-. Bundel (bijgewerkte) artikelen over aspecten van de verschriftelijking van Westerlauwers Friesland.

ZEHNDER, Frank Günther (ed.) Stefan Lochner, Meister zu Köln. Herkunft - Werke - Wirkung. Keulen: Verlag Locher / Museen der Stad Köln, 1993. 479 pp., ill. (deels kleur). ISBN 3 9801 8011 5. (geb.) DM 48 tijdens tentoonstelling. Zeer fraai verzorgde catalogus bij tentoonstelling (zie Bif. 22).

CONFÉRENTIES

LEKEN EN BOEKCULTUUR

Op 6 en 7 mei zal te Munster in het kader van het Graduiertenkolleg 'Schriftkultur und Gesellschaft im Mittelalter' een conferentie plaats vinden over 'Laienlektüre und Buchmarkt im Spätmittelalter'. Nadere gegevens en aanmelding bij Thomas Kock, Salzstrasse 41, D-48143 Münster, tel. + 49. 251. 832 071.

BIFOLIUM is een informatieblad over activiteiten rond handschriften en oude drukken. Het bevat zoveel mogelijk gegevens over tentoonstellingen, catalogi, conferenties, workshops, bijeenkomsten van codicologen en bibliografen. Bij beschikbare ruimte kan een kort verzoek om informatie worden opgenomen. Bifolium verschijnt tweemaal per jaar, in april en oktober.

Een abonnement kost momenteel tien gulden per vier nummers (twee jaargangen). Voor instellingen met gecompliceerde administratieve eisen is tien gulden per jaar verschuldigd. Na opgave van naam en adres bij de redactie ontvangt men een rekening of acceptgirokaart.

Subscribers from abroad should send an *International postal money-order* or a *Euro-cheque* in Dutch currency to: BIFOLIUM, Department of Medieval Studies, P.O. box 716, 9700 AS Groningen, The Netherlands.

Redactie: Jos.M.M. Hermans (050-636114, fax: 637263), Klaas van der Hoek (020-6153566) en W.C.M. Wüstefeld (030-313835, fax: 317896).

CODEX VAN BEZA

Onder de titel 'Le codex de Bèze: histoire du texte, histoire du manuscrit' zal van 15-17 juni te Lunel (34-France) onder de auspiciën van de British Academy en het CNRS geconfereerd worden. Inlichtingen: Centre J. Duplacy, 13 rue Louis-Perrier, F-34000 Montpellier.

UNDEFINED FIELDS IN THE MEDIEVAL BOOK

Het vijfde congres van het Seminar in the History of the Book to 1500 zal plaats vinden in St. Johns College te Oxford, van 8-10 juli 1994. Thema is ditmaal de slecht omschreven elementen uit het middeleeuwse boek: marges, randen, 'open plekken'. Inlichtingen en aanmeldingen bij Kathryn Smith, 41a Princess Road, London NW1 8JS en Margaret Smith, 18 St John Street, Oxford OX1 2LQ, United Kingdom (tel. +44. 865. 510628).

NEDERLANDSE BOEKGESCHIEDENIS 1450 - HEDEN

Onder de titel 'Bladeren in andermans hoofd, boekgeschiedenis als cultuurgeschiedenis' wordt van 28 - 30 september 1994 in Conferentieoord Drakenburgh, Dr Albert Schweitzerweg 1, NL-4744 MG Baarn het eerste congres gehouden van de Nederlandse Boekhistorische Vereniging i.s.m. het AIO-Netwerk Geschiedenis van Kunst & Cultuur. De uitwerking van de thematiek beperkt zich tot gedrukte boeken, waarbij op iedere dag een periode centraal staat: 1450-1700, 1700-1850 en 1850 tot heden. Men kan per dag of voor het geheel inschrijven. De kosten variëren van f 45 per dag tot f 275. Voor nadere inlichtingen en aanmelding (spoedige opgave is gewenst): drs P.J. Koopman, Wilhelmijnstraat 142-1, NL-1054 WR Amsterdam, tel. +31. 20. 5254433.

V A R I A

BOEKHISTORISCHE VERENIGING

Onlangs werd de Nederlandse Boekhistorische Vereniging (NBV) opgericht. Doelstelling is het bevorderen van onderzoek naar en belangstelling voor de geschiedenis van het (NB: Noord-)Nederlandse gedrukte boek en boekgebruik. Zij beoogt een forum te zijn voor amateurs en beroepsmensen. Jaarlijks wil men een Jaarboek uitbrengen (deel 1 verscheint juni 1994); verder worden congressen en themadagen georganiseerd (vgl. CONFÉRENTIES). De contributie varieert van f 30 (studenten) tot f 60 (instellingen). Inlichtingen bij dr B.P.M. Drongelmans (secr.), Stevinstraat 14, NL-2405 CP Alphen aan den Rijn.

APICES

Reeds jaren geleden constateerde het 'Comité International de Paléographie (Latine)', CIPL, dat er buiten de kring van professionele paleografen / codicologen een veelvoud aan serieuze onderzoekers en belangstellenden actief was waarvoor in feite geen organisatie bestond. Na veel voorbereidingen werd op het CIPL-congres te Erice (oktober 1993) een dergelijke vereniging gestart: APICES, 'Association Paléographique Internationale - Culture, Écriture, Société'. De aandacht gaat uit naar het middeleeuwse boek in al zijn facetten, met name, maar niet uitsluitend in het domein van het Latijnse schrift. Het secretariaat berust bij Mme. A. Dufour, c/o Institut de Recherche et d'Histoire des Textes, 40 Avenue d'Éna, F-75116 Paris (fax: +33 1 47238939), maar men kan voor informatie ook terecht bij een van de Nederlandse bestuursleden, t.w. J.P. Gumbert, Fac. Letteren, Afd. Paleografie, postbus 9515 NL-2300 RA Leiden (fax: +31 71 272615), of Jos.M.M. Hermans (zie redactieadres).